

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

JURGITA POCEVIČIŪTĖ

Edukologijos magistrantūros studentė

**PEDAGOGŲ TOBULINIMOSI MOTYVACIJA NUOLATINIO
MOKYMOSI KONTEKSTE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė
soc. m. dr. B. Šilėnienė

Darbas yra originalus J. Pocevičiūtė
(*studento parašas*)

Šiauliai, 2007

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO YPATUMAI	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
1.1 Istorinis problemos aspektas.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
1.1.1 Suaugusiųjų švietimo raida Lietuvoje	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
1.1.2 Suaugusiųjų švietimo reformos Lietuvoje	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
1.1.3. Suaugusiųjų švietimo gairės Europos šalyse.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
1.2 Teoriniai mokymosi motyvacijos pagrindai	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
1.2.1 Mokymosi motyvacijos samprata.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
1.2.2 Mokymosi motyvacijos teorijos	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
1.2.3 Suaugusiųjų mokymosi motyvai, poreikiai, ir trukdžiai.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
1.3 Pedagogų mokymosi motyvai.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
2. PEDAGOGŲ MOKYMO SI MOTYVACIJOS NUOLATINIO MOKYMO SI KONTEKSTE	
TYRIMAS	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
2.1. Tyrimo imties ir metodikos charakteristika	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
2.2. Besitobulinančiųjų pedagogų anketinės apklausos duomenų analizė.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
IŠVADOS.....	7
REKOMENDACIJOS	9
LITERATŪRA	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
PRIEDAI	Klaida! Žymelė neapibrėžta.

IVADAS

Kintant ir plėtojantis kultūrai, mokslui bei technikai, keičiantis ekonominio gyvenimo ypatumams, kyla vis nauji reikalavimai žmogaus išsilavinimui, atsiranda būtinybė individui pačiam nuolat mokytis, šviestis ir tobulintis. Dėl tokių pokyčių keičiasi ir pats žmogus, o didžiausią poveikį jo raidai daro švietimas ir kartu su juo susijusi mokslo plėtotė. „Jam iškyla objektyvi būtinybė toliau mokytis, neatsilikti nuo šio proceso...“ (Beresnevičienė, 1993, p. 114). Nuolatinis, visą gyvenimą trunkantis mokymasis yra geriausias būdas nugalėti permainų iššūkius, užsitikrinti visavertį, socialiai saugų ir įprasmintą gyvenimą.

Suaugusiųjų švietimą tinkamai reglamentuoja įstatymai. Švietimo įstatymo (2003) 1 straipsnyje nuolatinio savo gebėjimų tobulinimo Lietuvos gyventojams sudarymas yra pabrėžiamas kaip vienas iš svarbiausių švietimo sistemos uždavinių. Dabartinėse suaugusiųjų švietimo įstaigose vis daugiau pradeda mokytis vyresnio amžiaus žmonių. Daugiau nei pusė jų yra įvairių įstaigų, tame tarpe ir mokyklų, tarnautojai, norintys įgyti kvalifikaciją ar ją patobulinti.

Valstybės nepriklausomybės atkūrimas Lietuvai atvėrė naujas kultūrinės, socialinės, politinės bei ekonominės raidos perspektyvas. Šie pokyčiai padarė didelės įtakos Lietuvos švietimo reformai, kuri sudaro vis didesnes sąlygas daugiau dėmesio skirti kvalifikacijos įgijimui bei tobulinimui. Šiuo atveju svarbus būtų M. F. D. Youngo (1998) pastebėjimas, jog sparčiai besikeičiančių technologijų šiuolaikinėje visuomenėje kvalifikacijos tarsi nėra užbaigtos ir jų neįmanoma aprašyti. Mokytojų rengimas vyksta daug lėčiau, nei keičiasi mokymo metodai, technologijos, todėl po kelerių metų tas pats pedagogas vėl turi tobulintis, vėl jam tenka galvoti apie išsilavinimo „tęstinumą“.

Poreikį nuolat mokytis jau reikia pradėti ugdyti pradinėje bendrojo lavinimo mokykloje, o pagrindinis „...švietimo kaitos ir mokyklos tobulinimo veiksnys yra mokytojai“ (Hargeaves, 1999, p. 9). Tik nuo jų pačių požiūrio į darbą ir mąstymo priklauso, ko išmoks mūsų jaunimas. Kadangi mokytojų darbo mastas ir kokybė yra tiesiogiai susiję su profesiniu ir asmeniniu tobulėjimu, šiuo metu vis labiau švietimo reformos tobulinimo plane pirmenybė teikiama darbui su mokytojais. Juk nuolat besitobulinantis mokytojas turi didžiausią poveikį mokiniams.

Kalbant apie suaugusiųjų mokymąsi iškyla gal net retorinis klausimas: o vis dėlto kodėl suaugusieji mokosi? Pirmiausia reikėtų kalbėti apie besimokančiųjų *poreikį* mokytis. Čia postūmių gali būti įvairiausių: nenoras atsilikti nuo gyvenimo tempo, konkurencijos didėjimas darbo rinkoje, gyvenimas informacijos amžiuje ir daugiau panašių svarių argumentų.

Antra – reiktų atkreipti dėmesį į mokymosi *galimybes*. Sprendimo nesimokyti toliau priežastys ne visuomet slypi besimokančiuose. M. Teresevičienės (2006, p. 202) teigimu „nepakankamas mokymosi galimybių pasirinkimas riboja dirbančių suaugusiųjų dalyvavimą mokymesi“. Galimybę mokytis bet kurio išsilavinimo, amžiaus, užimtumo žmonėms laiduoja Švietimo įstatymas (2003),

kuriame rašoma, jog tiek darbdavys, tiek mokymo įstaiga turi sudaryti sąlygas ir galimybes dirbančiam asmeniui mokytis.

Trečias aspektas, kurį norėčiau apžvelgti kalbėdama apie suaugusiųjų mokymąsi, yra mokymosi *motyvacija*. Čia labai svarbu perspektyvos turėjimas, savo veiklos reikšmės supratimas, saviaktualizacijos ir nuolatinio asmenybės tobulėjimo siekimas, asmeninis požiūris į patį save bei mokymąsi.

Gyvename tokiu laikotarpiu, kai vis sunkiau darosi suspėti žengti koja kojon su besiplėtojančiu mokslu, technika, ekonomika. Pertvarkant švietimo įstatymą vis daugiau dėmesio skiriama suaugusiųjų švietimo plėtotei, o ypatingas vaidmuo tenka suaugusiųjų kvalifikacijos įgijimui bei jos tobulinimui. Dabar visi švietimo įstaigų darbuotojai tik ir kalba apie mokyklų tobulinimą ir jų kaitą. O kaip to pasiekti, jei ten dirbs nekompetentingi, nekvalifikuoti, nesitobulinantys pedagogai.

Atkūrus Nepriklausomą Lietuvos valstybę svarbi problema tapo suaugusiųjų ugdymo krypties ir institucijų pertvarka. Tam tikslui svarbu giliai ir visapusiškai permąstyti ugdymo padėtį ir patirtį Lietuvoje taip pat kartu, remiantis ir dabartiniu pasauliniu švietimo ir pedagogikos lygiu, reorganizuoti ugdymo procesą, kuris apima visų laipsnių ir tipų mokyklas. T. Tamošiūno (2004, p. 3) teigimu, „šiuo metu sukaupti empiriniai duomenys byloja, kad suaugusiųjų tęstinis mokymasis Lietuvoje, lyginant su ES vidurkiu nėra pakankamai išplėtotas: tik nedidelė dalis suaugusiųjų dalyvauja mokymosi programose, neaukštas motyvacijos mokytis lygis, iš suaugusiųjų mokymosi sistemos faktiškai iškreinta vyresnio amžiaus, žemesnio išsilavinimo, kaimo vietovėse gyvenantys žmonės, kai kurios kitos socialinės grupės“.

Suaugusiųjų mokymosi motyvacijos tema daug kalbėjo tokie lietuvių mokslininkai kaip M.Teresevičienė (2006), D.Beresnevičienė (1993, 1995), G.Linkaitytė (2003), R. Juozaitienė (2002), J. Laurinavičiūtė (2004) ir kiti. Suaugusiųjų mokymosi motyvacijos aspektus nagrinėjo ir užsienio šalių mokslininkai: A.Maslow (1970), S. B. Parry (1996), M.Knowels (1970), P. K. Cross (1981) ir kt.

Ligi šiol Lietuvoje nemažai padaryta sprendžiant įvairias bendrojo lavinimo, iš dalies ir pedagogines problemas. Taip pat stengiamasi įvairiais būdais ir priemonėmis skatinti ir mokytojų tobulinimąsi: organizuojami specialūs renginiai – kursai, konferencijos, seminarai. Pedagogų dalyvavimui šioje veikloje turi įtakos tiek objektyvios priežastys (mokymosi finansavimas, per ilgai užsitęsę švietimo sistemos pertvarkos klausimų svarstymai ir kt.), tiek subjektyvios (pačių mokytojų požiūris į mokymąsi, mokyklos administracijos apatiškumas, kolegų ignoravimas ir t.t.). **Tačiau visgi trūksta darbų, apibendrinančių konkrečiai mokytojų tęstinį mokymąsi Lietuvoje.** Šios mintys paskatino mane giliau panagrinėti būtent mokytojų mokymosi motyvaciją, poreikius ir galimybes nuolatinio mokymosi kontekste.

Tyrimo objektas: pedagogų tobulinimosi motyvacija nuolatinio mokymosi kontekste.

Tyrimo tikslas: išnagrinėti Mažeikių rajono pedagogų tobulinimosi poreikius ir motyvaciją nuolatinio mokymosi kontekste.

Tyrimo pradžioje buvo iškeltos dvi hipotetinės prielaidos:

1. Tikėtina, jog pedagogus mokyti skatina savo laiku neįgytas aukštasis išsilavinimas arba negalėjimas įsidarbinti pagal specialybę;
2. Pedagogų tobulinimosi motyvacija priklauso nuo gyvenamosios (darbo) vietos. Kaimo mokyklose dirbančių mokytojų dalyvavimas nuolatiniame mokymesi didesnis nei mokytojų dirbančių miesto mokyklose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti suaugusiųjų švietimą reglamentuojančių dokumentų analizę;
2. Atskleisti suaugusiųjų mokymosi teorinius motyvus, pedagogų tobulinimosi motyvus ir galimybes;
3. Anketinės apklausos būdu išsiaiškinti pedagogų tobulinimosi motyvus, poreikius, galimybes.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės ir metodinės literatūros analizė;
2. Anketinė apklausa (anketa sudaryta remiantis Vilniaus universiteto sociologų atliktu tyrimu apie mokytojų kvalifikaciją, jos tobulinimo galimybes bei kvalifikacijos poreikius);
3. Statistinė anketos duomenų analizė (tyrimo duomenys apdoroti kompiuterinėmis programomis: SPSS, Microsoft Word, Excel).

Tyrimo metodologija: siekiant nustatyti veiksnius, lemiančius suaugusiųjų (konkrečiau pedagogų) dalyvavimą nuolatinio mokymosi procese, buvo remiamasi sistemų teorija, andragogine suaugusiųjų ugdymosi teorija (Teresevičienė ir kt. 2006), besiremiančia humanistinėmis edukacinėmis idėjomis (Rogers, 2005, Maslow 1970) apie būtinybę mokyti visą gyvenimą.

Tyrimo imtis: 260 Mažeikių rajono mokyklų pedagogų.

Tyrimo organizavimo etapai:

1. 2006 m. rugsėjo – 2007 m. sausio mėn. išanalizuoti dokumentai, psichologinė ir pedagoginė literatūra, parengti teorinės dalies matmenys;
2. 2007 m. sausio – 2007 m. vasario mėn. parengta anketa ir išdalinta respondentams. Tiriamiesiems buvo pateikta 300 anketų, kurių pildymo laikas buvo neribojamas. Užpildytų anketų sugrįžo 260. Anketos pavyzdys pateiktas 1 priede.
3. 2007 m. vasario – 2007 m. balandžio mėn. atlikta tyrimo duomenų statistinė analizė ir aprašymas, suformuluotos išvados bei parengtos rekomendacijos.

Darbo struktūra. Darbą sudaro:

- įvadas, kuriame atskleidžiamas temos aktualumas, suformuluojamas objektas, tikslas ir uždaviniai, iškeliami hipotezė, nurodomi tyrimo metodai ir metodologija;

- teorinė dalis, kurioje pateikiama suaugusiųjų mokymą(si) reglamentuojančių dokumentų ir mokslinės literatūros šia tema analizė (atskleidžiama suaugusiųjų mokymo(si) raida Lietuvoje ir Europos šalyse, analizuojami suaugusiųjų mokymosi motyvai);
- praktinė dalis, kurioje analizuojami anketinės apklausos metu gauti duomenys;
- darbo pabaigoje pateikiamos su tyrimu susiję išvados;
- rekomendacijos;
- literatūros sąrašas (70 šaltinių).

Darbą iliustruoja 25 lentelės ir 18 paveikslų. Bendra darbo apimtis 61 puslapis (be priedų).

IŠVADOS

1. Suaugusiųjų dalyvavimą mokymosi procese lemia įvairios sąlygos, o nuo jų priklauso pats mokymosi procesas. Skirtingų autorių (Cross P., 1981, Kregždė S., 1998, Freire P., 2000, Teresevičienė M. 2006) įvairūs mokymosi trukdžiai, galimybės, poreikiai, grupuojami į skirtingas kategorijas ar tipus. Tačiau kad ir kokie skirtingi bebūtų, visi jie atskleidžia tas pačias mokymosi kliūtis, kurios yra susijusios su žmogaus požiūriu į mokslą ir save, su laiku, vieta, išlaidomis ir kt.,
2. Tyrimas patvirtino pirmą hipotezę, kurioje teigiama, jog pedagogų tobulinimąsi skatina savo laiku neįgytas aukštasis išsilavinimas arba negalėjimas įsidarbinti pagal specialybę (žr. 18 pav.).
3. Tyrimas iš dalies pavirtino antrą hipotezę, kad kaimo mokyklose dirbančių pedagogų dalyvavimas nuolatiname mokymesi didesnis nei mokytojų, dirbančių miesto mokyklose: $r=0,050$, $p=0,453$; $r=-0,289$, $p=0,000$ (žr. 2 lentelę).
4. Atliktas tyrimas parodė, jog yra statistikai reikšmingas ryšys ($r=-0,289$, $p=0,000$), kad kaimo mokyklose dirbantys mokytojai daugiau studijuoja nei miesto. Lyginant procenteliai, besimokančių kaimo mokyklų pedagogų yra 34%, o miesto - 9%.
Lyginant ar miesto ir kaimo mokyklose dirbantys mokytojai dirba pagal savo profesinę kvalifikaciją, gauti duomenys: $r=-0,284$, $p=0,000$, leidžia daryti išvadą, jog kaimo mokyklų pedagogų daugiau studijuoja neakivaizdžiai, kadangi ten yra daugiau dirbančių ne pagal savo pedagoginę kvalifikaciją.
Aktyvesnį kaimo mokyklų pedagogų dalyvavimą neakivaizdinėse studijose paaiškina ir mokytojų išsilavinimas. Iš 260 apklaustųjų, miesto mokyklose su aukštuoju išsilavinimu dirba 113 pedagogų, o kaimo – 84.
5. Tiriant pedagogų dalyvavimą kvalifikaciniuose renginiuose, nustatyta, jog miesto mokyklose dirbantys mokytojai aktyviau dalyvauja kvalifikacijos tobulinimo kursuose nei kaimo mokyklų pedagogai (miesto – 114, kaimo – 82).
Tam įtakos turi renginių laikas: dažniausiai jie vyksta pamokų metu ir Mažeikių mieste. Kaimo dirbantiems pedagogams ne visada atsiranda galimybių dalyvauti užsiėmimuose.
6. Ištyrus Mažeikių rajono pedagogų tobulinimosi motyvaciją paaiškėjo, kad kaimo mokyklose dirbantys pedagogai bijo netekti savo darbo vietos ($r=-0,213$, $p=0,001$), o tuo tarpu miesto mokyklose dirbančius mokytojus dalyvauti nuolatinio mokymosi procese skatina nenoras atsilikti nuo savo vaikų ($r=0,184$, $p=0,003$).

7. Nagrinėjant problemas, su kuriomis susiduria pedagogai, dalyvaujant nuolatinio mokymosi procese, nustatyta, kad didžiausia jų – santykiai šeimoje (22,3%), o mažiausiai svarbi – nepasitikėjimas savo jėgomis (9,3%).
8. Tiriant Mažeikių rajono pedagogų nuomonę apie kvalifikacinius renginius ir studijas, tyrimo duomenys parodė, kad beveik visi mokytojai pritaria, jog ten jie gauna naujų dalykinių žinių bei turi puikią galimybę pabendrauti ir pasikeisti darbo patirtimi su savo kolegomis.

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į Mažeikių rajono pedagogų tobulinimosi motyvaciją bei gautus tyrimo rezultatus, reikėtų:

1. Remiantis tyrimo rezultatais galima teigti, kad pedagogų darbui didelę įtaką daro kvalifikaciniai kursai. Todėl šiuos užsiėmimus reikia ne tik stiprinti tradicinėmis priemonėmis, bet aktyviau ieškoti naujų formų ir būdų.
2. Organizuojant kvalifikacijos tobulinimo renginius švietimo skyrius turi: stengtis suderinti užsiėmimų laiką su pedagogais; nekelti neįgyvendinamų reikalavimų; palaikyti pedagogų norus ir pasirinkimus ar bent žiūrėti į juos rimtai; įvertinti ne tik rezultatus, bet ir pastangas; kreipti dėmesį ne tik į teorinius aspektus, bet ir į praktinius; didinti galimybę kilti karjeros laiptais.
3. Svarbu įtraukti kuo daugiau pedagogų ne tik į kvalifikacijos tobulinimo kursus, bet ir į nuotolines bei neakivaizdines studijas. Teikti jiems informaciją apie būsimus renginius, sesijas, skatinti jų tobulinimosi motyvaciją, parengti rekomendacijas. Lietuvos švietimas grįstas glaudžiu pedagogų ir vadovų bendradarbiavimu. Mokykla kuriama kaip besimokanti organizacija.
4. Reikėtų skatinti kaimo mokyklų mokytojų didesnę dalyvavimą kvalifikacijos kėlimo kursuose – dalinai arba pilnai juos finansuoti. Reikia gerinti mokyklų (ypač kaimo) materialinę bazę, kad pedagogų dalyvavimas kvalifikacijos tobulinime būtų kuo veiksmingesnis.
5. Universitetų, ruošiančių pedagogus, fakultetai bei kitos institucijos, užsiimančios kvalifikacijos kėlimu ar perkvalifikavimu, turėtų kurti naujas ir patrauklias programas, stengtis sudaryti palankų užsiėmimų tvarkaraštį ir lankstų atsiskaitymo grafiką besimokantiems mokytojams.